

Sprog- og kulturnetværket

Hans Lauge Hansen

Lektor på Romansk Institut og medlem af fakultetsrådet på det Humanistiske Fakultet, Københavns Universitet, projektleder for Sprogfagenes Identitetsprojekt samme sted samt netværkskoordinator for *Sprog- og Kulturnetværket*.
lauha@hum.ku.dk

I weekenden d. 28.-29. september afholdt *Sprog- og Kulturnetværket* stiftende landsmøde på Københavns Universitet. Netværket, der omfatter ca. 90 forskere fra hele landet, modtog i juni måned d.å. 900.000 kr. fra Danmarks Humanistiske Forskningsråd til driften af netværket i to år med det sigte at udvikle et tværfagligt forskningssamarbejde inden for fremmedsprogsfagenes genstandsområde ved de videregående uddannelsesinstitutioner. Baggrunden for dannelsen af netværket er erkendelsen af at sprogfagene står i en alvorlig, kritisk situation. Krisen kan naturligvis udlægges på mange måder, med afsæt enten i fagenes selvforståelse, ændringerne i studentermaterialet eller i det omgivende samfunds behov for kandidater med bestemte kompetencer. Her vil jeg af pladsmæssige årsager nøjes med at trække tre aspekter frem:

1. Sprogfagenes krise er udtryk for et paradoks-problem. På den ene side er der i dag et større samfundsmæssigt behov for fremmedsproglige kvalifikationer og kulturelle kompetencer end nogensinde, og på den anden side er uddannelserne i krise, både hvad angår både søgning, effektivitet og prestige.
2. Sprogfagenes krise kan i en vis forstand siges at være en krise der er under udvikling for humaniora som helhed.
3. For sprogfagene i særdeleshed gør der sig det forhold gældende at de blev etableret som fag i forlængelse af filologiens helhedssyn, men at deres genstandsområde op igennem det tyvende århundrede er blevet atomiseret af en omfattende teoretisering inden for de komparative videnskaber (historie, litteratur, lingvistik mv.).

Paradoksproblemet og humanioras sprogkrise

De to første punkter hænger sammen. Det øgede samfundsmæssige behov for fremmedsproglige kvalifikationer og kulturelle kompetencer skyldes at den øgede økonomiske og politiske globalisering lader en forceret moderniseringsproces skylle hen over kloden. Inden for det humanistiske hovedområde udgrænser man i øjeblikket - i bestræbelserne på at møde udfordringerne fra det globaliserede videnssamfund - langt hen ad vejen den centrale rolle som sprogene burde indtage som mediatorer i de kulturelle brydningsprocesser der følger den øgede globalisering. Også på humaniora tror man i vid udstrækning på, at man kan klare sig med engelsk som et *lingua franca*.

I en vis forstand kan den krise, som kommer til udtryk på fremmedsproguddannelserne, siges at være en krise for humaniora som helhed. Et andet symptom på krisen er at de humanistiske fag ikke længere kan legitimere deres eksistensberettigelse alene ved at være dannelsesfag i traditionel forstand. Her må vi nok se i øjnene at vi på humaniora på universiteterne ikke har været gode nok til at konkretisere hvilke kompetencer og kvalifikationer vores kandidater er i besiddelse af når de forlader vores institutioner, og hvor de konkret kan finde anvendelse ud over uddannelsessystemet selv, herunder naturligvis for sprogfagenes vedkommende først og fremmest gymnasieskolen. Men der er samtidig tale om en krise mere specifikt for sprogfagene. Her må vi erkende at der har været

problemer med at få uddannelserne til at fremstå som sammenhængende helheder der kombinerer de konkrete sproglige kvalifikationer med et solidt sæt af mere almene kompetencer. Og den kritik, tror jeg, gælder både universiteterne og handelshøjskolernes traditionelle sproguddannelser.

Fagenes selvforståelse

Fremmedsprogfagene oprettedes, som de betydelige universitetsfag vi kender i dag, med indførelsen af skoleembeds-eksamenen i starten af det tyvende århundrede, hvis formål det var at uddanne gymnasielærere i engelsk, tysk og fransk til gymnasieskolen. Fagene blev opbygget i den filologiske tradition med vægt på sprog- og litteraturstudierne. Videnskabsteoretisk var det positivismen og den hermeneutiske tradition som var fremherskende, og filologiens discipliner blev holdt sammen af en nationalromantisk forestilling om at sprog og litteratur var særligt privilegerede indgange til studiet af den nationale *Volksgeist*.

Udviklingen i den sidste halvdel af det tyvende århundrede har imidlertid ændret sprogfagenes faglige placering inden for det humanistiske videnskabsfelt på en række områder, uden at uddannelserne for alvor har skiftet karakter i overensstemmelse hermed. Det er derfor nødvendigt at diskutere problematikken omkring sprogfagenes faglige identitet i lyset af det traditionelle filologiske videnskabsparadigmes sammenbrud. I løbet af det tyvende århundrede har det filologiske videnskabsparadigme vejet pladsen uden at nogen anden

samlet opfattelse har taget dets plads. I stedet har vi oplevet en omfattende fagspecifik teoretisering af det filologiske genstandsområde der følgelig er blevet splittet op i en række specialiserede delaspekter: lingvistikken, historien, antropologien, litteraturvidenskaben, film- og medievidenskaben osv. Hver af disse specialiserede discipliner har tilføjet sprogstudierne værdifuld viden og frugtbare teoretiske indsigter, men udviklingen har samtidig betydet at den vigtige sammenhæng imellem disciplinerne til dels er gået fløjten. I løbet af de senere år har der imidlertid fundet en teoretisk udvikling sted i retning af at fokusere på sammenhængene mellem sprog og kulturer ud fra en mere eller mindre konstruktivistisk vinkel, ifølge hvilken sproget bliver det materiale hvorigennem kulturel identitet konstrueres både individuelt og kollektivt. Dermed bliver det nu muligt at genrejse spørgsmålet om forholdet mellem sprog og kulturer på en måde som indoptager de sidste årtiers teoretiske indsigter. Derfor ser vi en udfordring i netop nu at rejse diskussionen over for de faglige miljøer på sproginstitutionerne med henblik på at omsætte disse nye erkendelser i en bestræbelse på at etablere nye sammenhænge i fremmedsprogsuddannelserne og på længere sigt at etablere fælles tværfaglige forskningsprojekter.

Det fremstår med andre ord som en aktuelt presserende opgave at udvikle en faglig identitet og profil for sprogfagene, som kan erstatte både den traditionelle filologis romantiske indebyrd samt den efterfølgende teoretiske opsplitning af filologiens helhedssyn i discipliner. Sproginstitutionernes faglige

bredde kan vendes til en styrke i det omfang medarbejderne, i kraft af deres forskellige specialiserede fagligheder, bliver i stand til aktivt at berige hinanden indbyrdes i både forskning og undervisning. Set i dette perspektiv ligger der en opgave for sprogfagene i også at være kulturfag der studerer andre sprogområders kulturelle egenart kontrastivt, dvs. set i lyset af vores egen kulturelle tradition. Dermed vil vi samtidig oparbejde en viden om sammenhængene mellem sproglig praksis og kulturel identitetsdannelse, som vil have almen akademisk relevans ud over det specifikt studerede sprogområde. Men for at kunne løfte en sådan opgave må sprogfagene være i stand til teoretisk og metodisk bevidst at reflektere over forholdet mellem sprog og kulturer, samt at analysere og forstå de imaginære forestillingsverdener og selvforståelser som kommer til udtryk i den fremmedsproglige kunst og litteratur.

Netværkets opgaver og struktur

På baggrund af denne diagnose af sprogfagenes situation har netværket etableret sig med en opgaveportefølje bestående af fem punkter der peger på at netværket skal:

- udvikle forskningsmæssige sammenhænge mellem sprogfagenes discipliner
- diskutere hvorledes specifikke fagligheder kan begribes i forhold til en helhedsforståelse af sprogfagenes genstandsområde
- udvikle deltagernes egen undervisningspraksis i relation til denne forskning
- styrke kontakten på tværs af vores

institutioner

- bidrage til etableringen af en landsdækkende forskerskole

Netværkets godt 90 tilsluttede forskere er fordelt på 6 projektgrupper der har etableret sig med egne målsætninger og arbejdsplaner:

- Projektgruppen **Sprogsyn** har sat sig for at beskrive det sprogsyn der ideelt set ligger til grund for fremmedsprogsundervisningen. Dette sker i erkendelse af at det sprogsyn som der arbejdes med i forskningen ikke altid finder vej til fagenes grammatikundervisning.
- Projektgruppen **Litterære kompetencer** har sat sig for at reflektere over litteraturens forhold til sproget, den (kultur)historiske kontekst og subjektets selv- og verdensforståelse med henblik på at afklare litteraturstudiets relation til sprogfagenes øvrige discipliner og fagenes samlede kompetenceprofil.
- Projektgruppen **Kulturel identitet** har udpeget to emneområder som gruppen vil arbejde med frem til næste landsmøde i 2003: „Begreber til historiske og samfundsfaglige studier ved sprogfagene” samt „Fremmedbilleder”.
- Projektgruppen **Kognition og læring** har besluttet at undersøge forholdet mellem sprog og tekst med udgangspunkt i en række tekstempler hvor den konkrete sprogbrug overskrider eller direkte nedbryder sprogets strukturelle bygning.
- Projektgruppen **Postkoloniale studier** har etableret et katalog over interesseområder spændende fra kulturel oversættelse over narrativitet, nationalisme og globalisering til konstruktioner af 'den Anden'.

- Projektgruppen **Lingvistisk oversættelse** består af et allerede etableret netværk der tilknyttes som en slags satellit til *Sprog- og Kulturnetværket*, og deltager i dettes landsdækkende aktiviteter.

Netværket mødes en gang om året til samlede konferencer hvor projektgrupperne fremlægger deres arbejde til diskussion. Derudover organiseres arbejdet gennem et fælles elektronisk konferencesystem der tillader det enkelte netværksmedlem at deltage i både egen og alle de andre projektgruppers diskussioner, således at der bliver mulighed for at gå på tværs af de faglige skel. Hver enkelt projektgruppes arbejde ledes mellem landsmøderne af en projektkoordinator som sammen med netværkskoordinator (undertegnede) indgår i en samlet styregruppe for netværket som helhed.

Materiale

Interesserede kan findes yderligere information om netværket på netværkets elektroniske adresse: <http://www.staff.hum.ku.dk/lauha/SprogogKultur/default.htm>

Af andet materiale om emnet kan anbefales to publikationer:

- De moderne fremmedsprog ved Københavns Universitet - en hvidbog om de moderne fremmedsprogsuddannelsers situation og fremtidige udfordringer. Københavns Universitet, Sprogfagenes identitetsudvalg, 2002. (50 kr. hos Romansk Institut, KU) samt
- Hansen, Hans Lauge (red): *Changing Philologies - Contributions to the Redefinition of Foreign Language Studies in the Age of Globalisation*. Kbh.; Museum Tusulanum, 2002.